

Dersim 1937 - 38 Sözlü Tarih Projesi

<http://www.dersim-tertele.com/tr>

e-mail : info@dersim-tertele.com

Destê xo bide ma!
Son Tanıklar Göçmeden Uzat Elini!

Dersim'de Askerlik yapmış Haydar Dede katliamı anlatıyor.

E: Dedenin torunu, erkek

L: Leyla

C: Mekandaki kadın

S: Sibel

H: Haydar Dede

H: Bu çocuk kim?

E: Bu çocuk, dede bu çocuk bizim komşunun kızı. Şimdi bu profesör, Leyla Hanım. Esas sana soruyu soracak olan, o kitabı yazacak olan bu, profesör bu. Sabancı Üniversitesinde. Hani bi Sakıp Sabancı vardı ya. O üniversite kurmuştu, orda da böyle öğrencilere ders veriyö, araştırma yapıyo.

H: Evet. Güzel. Şimdiki...

E: Bu kara kız da Dersimli. Bu da Almanya'da Ortadoğu Üniverstesi var ya, bu da orda, Almanya'ya da gidip geliyolarmış, orda işte Uzun'la tanışmışlar, Uzun da demiş ki, halamın oğlu Selahattin var ya, o da demiş ki benim dedem var demiş, orda askerlik yapmış demiş. Oraları biliyo demiş. Bunlar da ilgilenmişler. Yani işte senlen yani senin bildiğin senin gördüğün şeyleri öğrenecekler sadece.

H: Gezdiğim yerleri hep, evet, tam 80 sene oldu askerden geleli ya; Fakat gine de biliyom. Mesela Altun mağaraları, Zagiya, Güzeldağ'ını. Ondan sonra Azapdalı, Azapdal şöyledir ha. Şunun gibidir. Aynen şu elim nası üç etaptır? Azapdal, Dersim'de. Zagi mağaraları, Altun mağaraları. Mağaralara erler girmek istedi, kim girir de mağaradan küp çıkarırsa, saat alırsa, para alırsa, ordan tepik alırsa, onu ona verdi subaylar alamazdı. tabancaları istedi, vermediler subaylara . Orda içeri girince belki tabancayı elimizden alır belki sizi vururlar dediler. Bumba attılar, içeri girdiler, 73 kişi çıkarttılar, 7 kişi içinde erkek varmış. Gerisi avrat, uşak. Ordan sonra aldık getirdik, bir eve doldurduk. Bi eve doldurduk. Beni de nöbetçi subay yaptılar. Jandarma çavuşuydum. İçerden bi kargaşalık çıktı. Gittim Hasan Bey dedim, şeydi, askeriyenin ney derlerdi, ..

L:Komutan?

H: O baş şeyi olur, askeriyenin. Ondan sonra o geldi, kapıyı açtı, içeri girdi. Terbiyesizlik yaptınız demiş, adamı yakalım, dedim ulan pezevenk. Şu kadar milletin içinde bu iş olur mu? Bi aileyi tutar yatırırmiş bi asker, onu dövdü, teskin etti, siktir etti, geri kapıyı kitledi, getti dedi ki, çıkarsa gine bana haber ver. Enis Subay dilerdi. O şeye, subaya. O subay bakardı. Mesela böyle işler çok oldu, gittim, o Azapdalda da candarma çavuşuydum, şey oldum, ee, yani üç manga verdiler, bi manga şuraya bi manga şuraya bi manga da şuraya. Poyrazlık dağ, esiyo. Şöyle bakıyok, bi de dediler ki, çavuşum dediler bana, dereden

Dersim 1937 - 38 Sözlü Tarih Projesi

<http://www.dersim-tertele.com/tr>

e-mail : info@dersim-tertele.com

Destê xo bide ma!

Son Tanıklar Göçmeden Uzat Elini!

haydut geliyo, dediler. Eskiden haydut derlerdi bu şeylere, pekekalılara?. Haydut geliyo dedim, malum efeliymiş üç tane. Rüzgar vurunca yatarmış, geri kalkıyor. Efendim, üç manga da buraya, makineli tüfeğiyen ateş ettik. Alay da mesela bi geride, istirahatta. gene şu gemici feneriyle beraber tüm oranın ışığı karaldı, subaylar neler hem kaçmış çalıların içine girmiş haydut bastı diye. Ordan sonra, kışladan Hüseyin Çığırgan dirlerdi, soyadı Çığırgan, dedi ki çavuşum, ben gideyim dedi. Ölürsem ölürüm. Gettiydi. Efeliymiş, üç tane efeliyi getti getirdi. Hayatıma ?? . ha ordan sonra ulaan, dedim, efeliymiş, galya alaya dimedik ki sizi korkuttuk, efeliydi demedik.. Haydutlar bağladık kaçtık dedik. Yalan söyledik. Ya orda Azapdalı da bilinitdi, Azap Dağı derler, o dağ çok ?? . Tam Ağustos'un 28'inde orda kar vardı. O Azapdalda. Yüksek dağ, sonra Kürtler o dağa mühim görürlermiş. 50 ye vararmış derler. Yani biz görmedik ya, ordan sonra, Aşkiritte de şey derlerdi, Hıdır Ağa derlerdi, oranın ağası. Kürtlerin ağası vardı Hıdır Ağa, onun gözünün içine teyyare basılmamış Aşağı inmiş, orda vurmuş dediler. Teyyare düşürmüşüdü askeri ? Ondan sonra onları da menfi saldık, şeye, Balıkesir'e. 27 senedir de bir adam onlara hizmet eder, hizmetçileriymiş. Gine aynı hizmetçileriyle beraber, aynı İstanbul tertibatı, elbiseleri, giyimleri, kendileri babayiğit. Daha babayiğit, Kürtler. Öyle.

İşte bi Kürt gördü beni, ninni söylüyo. Oraya kırk candarmaynan gittim. Dedim ki suya gittiymiş. Kayseri'nin Pınarbaşı gazasının Gönülgel Köyünden. Hüseyin derler. Orda bi gelin su doluyomuş, Kürdün gelini. Tutmuş gelini öpmüş. Bi de Kürt geldi, dedesi, dede emniyet amiri, diyo siz haydutsunuz, bize. Fakat şu bıyıkları inan ki camızın boynuzu kadar var. Eğer olsa da boynuzuna taksa kaldırır beni.. Ben boyuna yetişemem Kürdün o kadar babayiğit. Kızdı bize kötü söyledi yetti. Dedim ki Hüseyine niye dedim ulan. Onun da kocası var, onun da şerefi var. Senin de ailen var, bacın var, annen var yaptım. Hatta vuracağdım, allah biliyodu. Yalvardı, yanındaki arkadaşlar siktir et vurma dediler. Haydi durdu diyeceğdim. Ta o kadar kızdım. Adamlar çok babayiğit, çok keleş, sonra tüfeğ eline aldı mıydı, kadına şöyle bi aldı mıydı, ya şakağından ya döşünden vururdu. Aileleri bile. Seni ağlatıyım, bacağından vurıym, kolundan vurıym yoktu. Öyleleridi, Attığını takadan vururlardı. 16 tane alaydı, bi Leş deresi derler, 28 kişi çıktı bi alaydan o leş dersi dediğimden. Hoşaf etmişleridi. Gördüm, gezdim, efendi, tabi Kutu deresi çok fena sarp. Kutu Deresine indik. Azapdala Çıktık, şeye Özel dağına çıktık. Yağmur yağdı, kar yağdı. Tam Eylül'ün 26'sı mı 28'i miydi, kar yağdı yağmur yağdı. Oraya taramaya gittik. Haydutları.. Orda yağdı, ordan sonra gelirken baktım ki benim kısım komutanım vurulmuş. Vilayetineyini de biliyodum unuttum. 80 sene oldu geleli. Akşamki yediğimi unuttuyom. Ordan sonra baktım ki vurulmuş çocuk. Yatıyo. Ordan sonra geldim aşağıda, albaya dedim ki Hakkı Adil nerde? Albayım dedim benim kısım komutanım Vurulmuş, korkumdan dedim alamadım. Getiremedim. Asker korkar mı dedi? Bana yürüdü. Asker korkmaz mı tokatlan vurup yatırıyormuş. Geri gittik iki kişiyen, acık şöyle biraz çıktık, gitmedim. Gine o şeyin, Çığırgan gitti, benim kısım komutanımı gönderdi, aha şöyle dik. Dikin aş a kafası aşaya geldi. Karın içinden sıyr, öyle. Ahdı kodu getti. Biz de aşaya kaydır indik, Aşağıya indik, tam bi burdan soktuk tüfeği bi de şurdan. Cenaze götürcek zamanı, bi ateş ettiler mağaralardan, Kutu deresinde. Hemen attık kaçtık, cenazeyi. Ondan sonra, 3 tane ağır makineli tüfek, himaye aldı bizi, o cenazeyi aldık. Şeye çıkartdık, ee, Çevlen köyüne. Geldik ki, alay orda. Hep şiy yapmışlar, yemin ettiler. Yeri eşmişler, ordan da öteden

Dersim 1937 - 38 Sözlü Tarih Projesi

<http://www.dersim-tertele.com/tr>

e-mail : info@dersim-tertele.com

Destê xo bide ma!

Son Tanıklar Göçmeden Uzat Elini!

delmişler. Ateşini almışlar, iki yanı, sobanın boyundan yar. Onun içine oturuyok. Aşağaya ateş yanıyo izliyok. Kar yağmış. Eylül'ün 25'i miydi, 28'i miydi. O zaman kar yağdı orda. Ordan sonra, benim Sorgun'un içinden asker arkadaşım vardı. Haydar Çavuş! O da beni arıyor. Sübay dedi ki, ulan dedi, 118 kişiden bi adam sen mi var dedi. Senin dedi allah hepisini kurtarsın dedi. Gelir gelmez boynuma sarıldı, tüfeğmi aldı, şimdik dedik şeyi, ?mizi, battaniyemizi saralım şöyle, çanta gibi eder omzumuza takarık. Onu aldı, tüfeğmi aldı. Ya neler çektik. Amaaan. Yavrum, bu millet değel, evet siz Türkiyelisiniz değel mi. Vaay. Türkiye'nin 25 yaşından artanı yok mu? 25-30 yaşından artanı? Onlar olmasaydı Türkiye'ye girse acımadım. Onlar eski benim gibilere çok sopa attı, çok adam öldürdüler. Haklı çocuklar. Haklı. İngilizinen Yunandan şerefsiz millet yok. Rusya komünist idi. Rusya bize tüfek de verdi techizat da verdi elbise de verdi para da verdi, Yunanı öyle kovaladılar. Atatürk, İnönü, Fevzi Çakmak, Kazım Karabekir Küçük Ali İhsan Paşa. Onlardan aldılar. Biz çit diyemezdik. Gelirdi, Hele de Türkiye'nin içindeki eşkıyalar paldır küldür vurur kırar bizi döverler. Para.. Para nerden olacak ulan? Para nerden olacak. 6,5 Kuruşa arpanın çineğini satardık. 6,5 kuruşa. 18- 20 kuruşa da buğday satardık. Bundan ne para birikir? O eşkıyalar verirdi sopayı istersen, ağla, dök. Neler çektik ya. Fakat bu göz, bu vücut neler etti, neler gördü. Kürtlere vurulması da Kırmızıkanber ilen Fındık'tan olmuş. Kırmızıkanber bir ağanın, ağa, Fındık da bir ağanın oğlu. Kırmızıkanların kızını almış kaçmış. Kaçınca, şeytan Karakolunun ordan Şehir karakolu derler, oraya getirmişler muamele yapmak için. Kızı orda bulmuşlar. Ast sübay başçavuş onbaşı kıza ilişmiş. Sabahtan gelince Fındık'a Kürtçe konuşmuş. Demiş, bana böyle böyle yaptılar. Sus demiş, ben onların anasını ağlatırım. Efendi, ordan Uzuntalu'ya bunları davet etmiş. Bu Türk milleti yaptığını, ettiğini bilmiyo. Öyle ki bir iş yapmış tüfek atarak oraya geliyorlar. Adam, Kürtler adamını hazırlamış. Ve altı yedi candarmaynan oraya gelince tüfekleri çarpmışlar, halıları sermişler üstüne oturmuşlar. Oturunca üçünü kuru sicim ilen cevizin dalından asmışlar. Candarmaları da vurmuşlar, tüfekleri de almışlar, ordan karakola gitmişler. Karakolu yakmışlar, nakadar tüfek techizat varsa almışlar. Noldu? Kürtler isyan etti. Bundan çıkıyo isyan, yaptığı şerefsizlik. Namussuzluk.

Tanık: Haydar Dede

Görüşmeyi yapan: Leyla Neyzi

Transkripsiyon: Nilüfer Şaşmazer

Görüşme yeri: Ankara

Tarih: 2011

Proje: Dersim 1937-38 Sözlü Tarih Projesi

Copyright © Dersim 1937 - 38 Sözlü Tarih Projesi - Oral History Proje